

Vernaleken, svájci pædagogus, ki a bécsi kormány szolgálatában állott, egy neveléstudományi munkában már 1851-ben hangoztatta, hogy a nyilvános népiskolai vizsgálat ne legyen egyéb, mint iskolai évváró ünnepély; talán ez is egyik oka annak, hogy a Bach-Thun kormány előtt utóvégre kegyvesztett lön.

Ausztriában és Németországban a nyilvános vizsgák már évek óta tényleg megszűntek és még senki sem szólalt fel felújításuk érdekében.

Ideje volna már, vagy mi is szakítanánk oly elavult intézményre, melynek káros hatása nyilvánvaló és melynek fentartása mellett mi sem szól, mint a — megszokottság.

Az elmondottakból kifolyólag az iskolafentartók és tanítótestületek szíves figyelmébe ajánlom következő indítványomat:

1-ször. A nyilvános évváró vizsgálatok megszüntetendők.

2-szor. A vizsgálatok pótoltsanak a rendszeresítendő «iskolalátogatók» intézményével.

3-szor. Az iskolaév utolsó napján iskolai záróünnepély rendeztesék, melyre nézve az iskolák vezetői javaslatot terjeszsenek fel az illető iskolaszékhez.

SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

A ZENETANÁRKÉPZÉS KÉRDÉSÉHEZ.*

A jelzett cikk írója előrebocsájt egy hangzatos bölcselmi nézetet a harmonikus kiművelésről, melynek lelki egyensúlyában a zene egyike a legfontosabb tényezőknél. Ezt magam is feltétlenül aláírom, mert az öszhangzatos nevelésben a zenei szólam hiányát (mint szintén a többi művészetekét is), semmi sem pótolhatná. Ez már az ó-korban ki volt csépelve; pædagogusaink folyton az öszhangzatos nevelés építményén dolgoznak s ama harmonikus egység, lelki egyensúly igazságát nem csak elismerték, de már is összekapcsolták a harmoniát alkotó különféle anyagokat. Igazolják ezt napjaink iskolái az egyetemen kezdve a legalsóbb fokú népiskoláig. Fő elv, hogy mindenik egyfelől önmagában, de egymás irányában is öszhangzó legyen. Csak úgy képzelhető ez, ha minden iskola helyes arányban osztja be a maga tantárgyait, egyiket sem részesíti több kedvezményben, mint a mennyi megilleti; nehogy az a bizonyos valami megzavartassék, melyet a cikkíró a harmonikus kiművelés lelki egyensúlyának nevez. Mert a tantárgyak kiváltságos

* Vonatkozással Harrach Józsefnek a *Magyar Paedagogia* f. é. márcziusi számában «A zenetanárképzés ügye hazánkban» cím alatt megjelent cikkére.

beosztása megzavarná a harmoniát, éles dissonánsok forrása lenne, mi a zenében szükséges harmoniai kellék ugyan, de a pædagogia szerint kárhuzatos. A mi magyar pædagogusaink is folyton a harmonikus nevelés kérdésével foglalkoznak s nem mondhatjuk, hogy az öszhangzatosan beillesztendő tantárgyak közt a zenéről megfeledeztek. A zene azonban az említett iskolákban csak egyházi és világi énekek (főleg nemzetiek) tanítása lehet, a szorosabb értelemben vett műéneklés kirekesztésével, mert nagyobb arányokban felkarolva, túlsúlyával megzavarná a harmonikus nevelés úgynevezett lelki egyensúlyát. Megzavarná, mert az iskolai harmonikus nevelésben a zene csak eszköz, czél pedig sohasem lehet. E tekintetben tehát pædagogusaink helyesen jártak el s a magasabb fokú zenét, mint czélt, a kizárólagos zeneiskolákra bízták.

Helyeselnünk kell mindezeket, de a kivitelben nem hallgathatom el két hiba megemlítését. Egyik, hogy az ének és hangírás tanulását a nevezett iskolában nem tették kötelezővé mindazokra, kiknek a természet fejleszthető organumot adott, másfelől pedig a tanórák számát is igen kevésre szabták, mely miatt a hangírás önálló olvasását elsajátítani lehetetlen. Másik az, hogy pædagogusaink a zeneiskolákat egészen ignorálják, s annyival inkább a legfelsőbb fokú művészi iskolákat. Nincs ugyan még eldöntve: vajjon a művésznövendékek és művészek különleges, kirívó életmódja, utánzásra épen nem ajánlatos modora az isteni tudomány különlegességének tulajdonítandó-e, s ha ez igaz: vajjon a pædagogia nem módosíthatna-e rajta valamit? Kivételt ugyan mindenben, úgy itt is tehetünk, de a művészi pálya társadalmi beszámíthatatlanságát senki sem tagadhatja, sőt épen maga a czikkíró is elismeri köv. soraiban: «Zenénk, egy æsthetikus szavai szerint, kocsihoz hasonlít, melyet sötét éjben fékezetlen lovak hegyen-völgyön, mezőn, folyón, mocsarak és mélységek fölött ragadnak tova. Az a sok megbomlott lelkű virtuóz-zenész mind e jellemző szavak példái».

A czikkíró tehát így vélekedik a magas művészet virtuózairól s szerinte is legjobb az egészre fátyolt vetni. De a pædagogusok harmonikus nevelésével sincsen megelégedve; mert a közép- és polgári iskolákban, tanítóképezdékekben és népiskolákban nincs kellő eredmény. Ezt ennek okával együtt fennebb magam is hangsúlyoztam; de az okot illetőleg a czikkíró egészen más nézetben van, t. i. a zenetanárok, kik nem annyira zenetanárok, mint inkább több tárgyból képesítettek, a zenében nem eléggé alaposak. Ezen kívül kimondja a zeneiskolai tanárookra is az anathemat; mert legnagyobbára a tanár czímet csak bitorolják, a közöniséget tévútra vezetik, sőt igen gyakran mint hirhedt virtuózok, valamely polgári, sőt népiskolában is keresnek menedéket az ügynek (lehet képviselni) nem nagy hasznára.

A czikkírónak az első pontot illetőleg nem lehet igazat adni. Az

a hangírás és népies énektanítás annyira csekély, hogy e feladatra magasabb művészi erők fölöllegesek. Ha az illető tanár jól érti és tudja a magának szakmáját, sokkal jobban fogja megoldani az ő *énektanítói* feladatait itt a népoktatási intézetekben, mint egy magasabb rangú zenész, ki a nagyobb képzettség szülte magasabb vágyai miatt egy ilyen iskolában sohasem lehet elégtül s innen folyólag a kényszerülten elvállalt tantárgyat nem taníthatja kellő szeretettel. Igaz, mint más téren, úgy itt is nem minden tanár és tanító szemén szedett gyöngy; de a kifogásolhatók többnyire a régibb fejletlen idők maradványai; s a kibontakozás, megtisztulás nem szokott villamos gyorsasággal jární; különben napjainkban az iskolai hatóságoktól függ: olyanokat állítani a dolog élére, kik teljesen beillenek.

Az a körülmény, hogy a képzés mostani módja mellett, a leendő tanítók a zenén kívül egyéb tanulmányokat is végeznek, nem hogy ártalmára volna, de sőt hasznára van a polgáriskolai (és tanítóképezdei) tanítás ügyének. Ez állításom nem szükölködik ugyan bizonyító okokban, de én a sok közül elégnék látom csak annak az egynek a felemlítését — a melyre a czikkíró is legnagyobb sulyt látszik helyezni — hogy a harmonikus nevelés lelki egyensúlyát csak azok a tanítók tudják létrehozni, fentartani, s ha megzavarodott — helyreállítani, kiknek lelkükben szintén megvan az a bizonyos egyensúly.

Hogy a czikkírónak az órák szaporítására vonatkozó tervezetése se maradjon figyelmen kívül, megjegyzem, hogy ha a polgári iskolai énekórák száma az alsó négy osztályban 18-ra emeltetnék — ez által ismét túllónénk a czélon.

A zeneiskolai tanárookra, miután jelen czéломon kívül esnek, ezáltal fátyolt vetvén, áttérek a czikkíró módszerére, melylyel a bajon gyökeresen vél segíthetni.

Szerinte csak állami hatalom hozhatja helyre az egyensúlyt az által, ha minden névvel nevezhető zenetanár azeneakadémiában képezetik, vagy legalább ennek ellenőrizése mellett állja ki a képesítő szigorlatot.

A zeneakadémia legfelsőbb iskolája lévén a zenének, hol zeneköltők, æsthetikusok, historikusok, virtuózok képeztetnek, a czikkíró ellentétbe jó a harmonikus nevelés lelki egyensúlyával; mert czikkíró a közönség közvetlen nevelőit, a közép-, polgári- és népiskolai tanítóképezde növendékeit azon intézet légkörével akarja táplálni, melynek kapujában ama féktelen pegazusok várakoznak, hogy az indulásra képesítettekkel hegyen-völgyön tova száguldjanak. E szerint a felsőbb leányiskolát s tanítónőképezdét is bizton összekapcsolhatjuk a színi képezdével. A képesítési ellenőrzést illetőleg is csak azt állítom, hogy a zeneakadémia magas állásáról a czikkíró zenei törekvéseivel szemben nem tudna leszállani a tanítóképezők művészi szempontból csekély szín-

vonására, s attól lehetne tartani, hogy a kezében tartott mérleg mindig túlkövetelő lenne.

A cikkíró tanterve olyan akadémiai, mely a kérdéses tanítókra igen nagy terhet rak. Ennek vagy megfelelnek vagy nem. Ha igen, akkor fölülemelkednének az illető iskolák légkörén s ezekbe erőszakolva, megrontanák a harmonikus nevelés lelki egyensúlyát. Ha nem, akkor anynyit sem tudnának, a mennyit a maguk illetékes helyén tanulhattak volna.

Ezek után nincs más mondani valóm, mint az ügy érdekében tiltakoznom a cikkíró terve ellen, melynek végcélja inkább a zene, mint a harmonikus nevelés; holott a nagy közönség nevelésében a zene csak eszköz lehet, olyan eszköz, melynek végrehajtói az illető tanárok és tanítók a képezdek szervezeténél fogva is sokkal könnyebben és alaposabban és hasznosabban elkészülhetnek az eddigi egyszerű mód szerint, mint egy önezelű, magas művészi iskola tündéries légkörében.

Képezzen tehát a zeneakadémia tisztán zeneiskolai tanárokat, karmestereket és egyházi karvezéreket, vigye őket a maguk útján művészeti czélok felé. Elégdjék meg ezen elég szép és elég nehéz feladattal és bízza a tisztán, vagy túlnyomóan pædagogiai természetű feladatokat a pædagogiai intézetekre.

BARTALUS ISTVÁN.

VÁLASZÚL BARTALUS ISTVÁN URNAK.

Örömmel vettem Bartalus úr felszólalását. Sorai cikkem *ellen* vannak ugyan intézve, de mégis örömmel vettem, mert a tiltakozás daczára is meggyőztek a cikkemben kifejtett nézetek helyességéről s még jobban megerősítettek a fölvetett eszméknek megvalósítására célzó törekvésemben. Hiszen azért vettem föl a kérdést, hogy nézeteim átszűrődjenek a közvélemény rostáján; különben maga Bartalus úr is több tekintetben egyetért velem abban, hogy zenénk pædagogiai ügye nincs eléggé rendben.

Hogy Bartalus úr ellenzi minden névvel nevezendő zenetanárnak a zeneakadémiában való kiképztetése tervét s ennek még a képesítő szigorlatra vonatkozó ellenőrzését is, az egészen természetes dolog, levén ő az eddigi összes zenei tanerőket képző pædagogiumban e tanszak érdemes tanára és vezetője; hiba volna, ha nem védené. Ellenben, hogy én ennek a zeneakadémiába való áthelyezését ajánlom, az abból a meggyőződésből ered, hogy innen, a cikkemben jelzett irányelvek szerint alaposabb embereket fognánk képezni a zene szaktárgyaiban és ezzel sokat lendíthetnénk zenei állapotaink mostoha ügyén. Hogy a zenében alaposabban képezhetné a tanerőket a zeneakadémia, azt maga Bartalus